

บทคัดย่อ

การวิจัยสถาบันเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ 4 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงระบบการบริหารอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้แบบสหกิจศึกษา (2) เปรียบเทียบรูปแบบระบบการจัดการศึกษาแบบไตรภาคกับระบบการศึกษาแบบทวิภาค โดยศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดในการจัดการศึกษาแบบไตรภาคและแบบทวิภาค รวมทั้งแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของทั้งสองระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ในแนวทางสหกิจศึกษา (3) เสนอแนวทาง ประเด็นต่าง ๆ ในการปรับระบบ และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นหากมีการเปลี่ยนแปลงการศึกษาจากระบบหนึ่งไปเป็นอีกระบบหนึ่ง และ (4) เพื่อเสนอแนวทางปรับปรุงรูปแบบการบริหารการศึกษา ให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

การวิจัยครั้งนี้ครอบคลุม 8 สถาบันอุดมศึกษา และ 1 วิทยาเขต ใน 4 ภาค ที่มีการจัดการศึกษาแบบไตรภาคและทวิภาค ได้แก่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน สถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง และมหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตหาดใหญ่และปัตตานี โดยมีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีและมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์เป็นกลุ่มตัวอย่างของสถาบันอุดมศึกษาที่จัดแบบไตรภาค

ประชากร คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร นิสิต/นักศึกษา และผู้รับผิดชอบงานด้านต่าง ๆ ของสถาบันอุดมศึกษา คือ ด้านงบประมาณ อาคารสถานที่ ห้องสมุด กิจการนิสิต/นักศึกษา ทะเบียนประมวลผล เทคโนโลยีสารสนเทศ การฝึกวิชาชีพ/สหกิจศึกษา รวมถึงผู้รับผิดชอบการฝึกวิชาชีพ/สหกิจศึกษาในสถานประกอบการ และนิสิต/นักศึกษาในโครงการสหกิจศึกษา/ฝึกวิชาชีพ คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม 12 ชุด เก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เชิงคุณภาพเก็บข้อมูลโดยการจัดอภิปรายกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และ/หรือสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการใช้แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ และการเรียนการสอน และกลุ่มนักศึกษา และการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า t-test ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์โดยการจัดกลุ่ม วิเคราะห์เนื้อหาตามความเหมาะสม

ผลการศึกษามี ดังต่อไปนี้

1. แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงระบบการบริหารอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับแนวคิด การปฏิรูปการศึกษา

แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงระบบบริหารอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับแนวคิด ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษามี 5 แนวทาง คือ (1) การเร่งรัดกระบวนการผลิตผู้สอนให้ได้ มาตรฐานและคุณภาพ (2) การปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนที่เอื้อให้ผู้เรียนเป็นคนคิดเป็น (3) สนับสนุนการวิจัยเพื่อพัฒนาวิธีการเรียนการสอนและหลักสูตร (4) นิเทศและประเมินผลการจัดการ เรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง และ (5) กระตุ้นการมีส่วนร่วมระหว่างผู้เรียน ผู้สอน สถาบันการศึกษา และชุมชนกับองค์กรต่าง ๆ เพื่อปฏิรูปการเรียนการสอน

การวิจัยพบว่าโดยภาพรวมของการจัดการอุดมศึกษา ผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้งผู้บริหาร ผู้สอน และผู้เรียนต่างมีระดับการรับรู้ของความจำเป็นในการปฏิรูปการเรียนรู้ว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ยึด ผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นส่วนใหญ่ แต่ที่มีการปฏิบัติในระดับต่ำ คือ การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สอน กับผู้เรียน และ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการสอน การสนับสนุนการวิจัย เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอน และพัฒนาการเรียนรู้

ในช่วงการปรับเปลี่ยนจากระบบทวิภาคเป็นระบบไตรภาค มหาวิทยาลัยรังสิตได้ ประสบปัญหาหลายประการ เช่น การปรับตัวของคณาจารย์ เจ้าหน้าที่และนักศึกษา ระยะเวลาที่กำหนด ในแต่ละภาคเรียนทำให้ผู้สอนต้องเร่งรีบทำการสอนตามเนื้อหา ส่งผลกระทบที่สำคัญต่อ การสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

ส่วนการดำเนินงานแบบสหกิจศึกษาของสถาบันการศึกษา มีหลักการที่ดี เสริม ประสิทธิภาพและทักษะ และเป็นการเปิดโลกทัศน์ของการเรียนรู้จากสถานการณ์จริงของนักศึกษา ด้านวิชาชีพเพิ่มจากที่ได้เรียนในห้องเรียน ช่วยหล่อหลอมวุฒิภาวะใหม่ให้นักศึกษาเป็นผู้ใหญ่ขึ้น ช่วยเหลือตนเองมากขึ้น

สถาบันอุดมศึกษาทั้งแบบทวิภาคและแบบไตรภาค มีจุดอ่อนร่วมกัน 5 ประเด็นสำคัญ คือ ขาดการพัฒนาบุคลากรในระหว่างประจำการอย่างสม่ำเสมอถึงวิธีการจัดการเรียนการสอนโดยยึด ผู้เรียนเป็นสำคัญ ขาดการตรวจสอบศักยภาพและความพร้อมของผู้เรียนที่เข้าเรียนใหม่ การสร้าง เครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษา ไม่ปรากฏชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม ขาดความ ชัดเจนในการใช้กระบวนการทัศน์ของการศึกษานอกระบบ มาช่วยจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนทั้งในสถาบัน นอกสถาบัน และนอกกับในเวลาเรียน

2. เปรียบเทียบรูปแบบการจัดการศึกษาแบบไตรภาคกับการศึกษาแบบทวิภาค

ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการจัดการศึกษาแบบไตรภาคกับแบบทวิภาค ต่างก็มีปัญหาในระดับน้อยถึงปานกลางเป็นส่วนใหญ่ในหลายด้าน ทั้งการบริหาร การจัดการเรียนการสอน และการสนับสนุนการเรียนการสอนในสถานศึกษาและสถานประกอบการ แต่เมื่อนำมาเปรียบเทียบกันแล้ว ปัญหาของทั้งสองรูปแบบไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. แนวทางในการปรับระบบและผลกระทบ

บูรณาการระบบการเรียนการสอนที่พึงพระระบบชั้นเรียนแบบดั้งเดิมกับการเรียนการสอนแบบใหม่ ที่ประกอบด้วยการศึกษาทางไกล การใช้ E-Learning ตลอดจนการใช้ชุดการเรียนสำเร็จรูป การใช้วิธีการเรียนด้วยตนเองและการใช้วิธีเรียนและสอนข้ามชั้นเรียนข้ามมหาวิทยาลัย/สถาบันอุดมศึกษาผ่านระบบ Teleconference หรือ Internet เป็นต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ ไม่พบว่ามีข้อเสนอที่เด็ดขาดในการให้ปรับเปลี่ยนจากการเรียนการสอนแบบไตรภาคไปสู่แบบทวิภาค หรือเปลี่ยนจากทวิภาคเป็นแบบไตรภาค แต่อาจดำเนินการปรับปรุงให้มากกว่าหนึ่งวิธีการเรียนการสอนได้ ในบางหลักสูตร โดยให้ยึดหลักความเป็นเอกภาพในนโยบายและรูปแบบหลักที่เป็นอยู่ แต่ให้มีความหลากหลายของวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เอื้อให้ผู้เรียนที่มีข้อจำกัดได้มีโอกาสเรียนรู้ได้ และควรมีการกำหนดแนวคิดพร้อมทั้งศึกษาความเป็นไปได้ในเชิงลึกต่อไป

แต่ถ้ามีการปรับระบบการเรียนการสอนจากแบบไตรภาคหรือแบบทวิภาคที่เป็นเดี่ยว ๆ นั้น เป็นแบบหลากหลายรูปแบบการเรียนการสอน ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอาจพิจารณาได้หลายมิติ ทั้งด้านบริบทของสถาบันอุดมศึกษา มิติทางสังคม มิติทางโครงสร้างการบริหารจัดการอุดมศึกษา มิติการบริหารจัดการภายในแต่ละสถาน มิติทางด้านปัจจัยป้อน ส่วนผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้สอน

4. แนวทางปรับปรุงรูปแบบการบริหารการศึกษา

คณะผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางที่จะนำไปสู่การปรับระบบและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับแนวคิดการปฏิรูปการศึกษาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งพอสรุปได้ 3 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ แนวทางการปรับระบบจากระบบการสอนเดี่ยวไปสู่ความหลากหลาย การกำหนดเกณฑ์การปรับระบบการเรียนการสอน และการศึกษาแนวลึกและกว้างถึงผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

Abstract

This institutional research has 4 objectives: (1) to find out the guidelines for developing and improving the tertiary educational administration system relating to the educational reform concept, particularly the co-operative education concept; (2) to compare the trimester and semester systems by their problems and limitations including the solution guidelines with particular relation to the co-operative education; (3) to propose guidelines for system adjustment and impacts that may derive from such system change or adjustment; and (4) to propose the appropriate guidelines for educational administration improvement with relation to the educational reform guidelines of the national education act B.E. 2542.

The researchers applied the cluster random sampling technique to identify the sample groups by geographical areas and types of the tertiary educational institutes. Suranari Technology University was determined as the core sample of trimester, while the other samples, representing semester system samples, consisted of Kasetsart University, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang, Chiang Mai University, Mae Faluang University, Naresuan University, Khon Kaen University, Prince of Songkla's University in Had Yai and Pattani campuses, Walailak University. Three case studies consisting of Rangsit University, Lamphun Technical College, and Chiang Rai Kanjanapisek Technical College were also identified.

This research covered 12 groups of key informants. Those were students, instructors, administrators, the officers responsible for finance and accounting, buildings, library, student affairs, registration, information technology, job supervisors from both the institutes and entrepreneurs in the co-operative education program.

The quantitative instruments were 12 sets of questionnaires and 3 sets of instructed interviewing formats, a part from 2 additional sets of qualitative instruments. Those were a set of focus group discussion items and in-depth interviewing items. The collected data were, then, analyzed in addition to the documentary analysis results. Frequency distribution, means, standard deviation, t-test, and descriptive analysis were applied in the data analyses.

The results of the study were as follows:

1. The Development and improvement guidelines

The improvement guidelines for the tertiary educational institute's administration system focused on the learner-centered teaching and learning system. The sample groups proposed five guidelines: (1) to accelerate the teacher production process to meet the standard and quality criteria; (2) to reform the teaching and learning process contributing to rational thinking people; (3) supporting research and development for curriculum and teaching and learning improvement; (4) monitoring and evaluating the teaching and learning performance continuously; (5) encouraging more participation between teachers, learners, educational institutes, communities and concerned agencies for teaching and learning reform.

The key informants felt that the learner centered model was necessary, but there were some low performance in participation between teachers and learners, lesson planning, and supporting research for learning and teaching development.

The case study of Rangsit University showed that during the transition of semester and trimester systems, there were a number of managerial problems relating to teaching and learning performance. Those were such as the adjustment of teachers, officials and students, psychological aspect and timing that might affect the learner centered model's principle.

The study on cooperative education as conducted by the trimester and semester institutes were found in good conditions as to supplement the learners' overviews of actual work experiences, and develop their maturity for help.

However, both types of institutes shared common weaknesses in a continuity of personnel development in learner-centered model, lacking of first year students' capacity and readiness evaluation, and teaching and learning performance supporting and coordination inform of academic consortium network, and lacking of clear picture in applying the principles of nonformal and informal education paradigms for their internal and external teaching and learning programs.

2. Comparison between the Trimester and Semester Systems

The research results indicated that either the trimester or semester system had various problems in its teaching and learning, and supporting systems. Those problems were ranked by the key informants from little to medium scales. However, after comparing the two different results as being ranked, no statistically significant difference was found.

3. The System adjustment and impacts

Guidelines for system improvement were proposed as follows: (1) integrating the conventional types of teaching and learning system with the modern ones such as distance education, E-learning, self-instructed learning kits, cross-institutional teaching program via teleconference or internet systems. The research found no definite comment from all key informants to change totally from one system to another one between the trimester and semester types. However, they suggested that more than one system could be put in trial for some curricula, but the institute should attach to its original type. A diversity of learning and teaching styles and types facilitating the learners should be welcomed and encouraged, but a feasibility study for such readiness should be conducted.

If there was such above-mentioned change by extending a single type of semester or trimester to a diversity of learning and teaching types, some impacts might be anticipated as follows. Those impacts would be in the dimensions of tertiary educational institutes, social, administrative structure, internal administration of organization, and inputs.

4. Guidelines and concepts for the educational administration system

Based on the National Educational Reform act B.E. 2542, the system and patterns of learning and teaching improvement should be in 3 main aspects. Those are to set a guideline and measure to adjust and change from a single teaching and learning pattern to a diversity, develop a set of criteria for such adjustment, and learning and teaching improvement criteria, and then, prepare to conduct an impact assessment in a deep and wide dimensions.